

CĂLĂTORIE DE DOCUMENTARE ÎN R. P. BULGARĂ (1986)

Prin mijlocirea Academiei de Științe Sociale și Politice, în perioada 27 octombrie – 14 noiembrie 1986, am întreprins o călătorie de documentare științifică în mai multe localități bulgare, spre a mă documenta în legătură cu tema „Raporturile româno-bulgare în secolele X–XIV”, inserată la o temă mai cuprinzătoare – implicând colaborarea dintre specialiștii din cele două țări vecine, intitulată „Istoria relațiilor româno-bulgare, politice, economice și culturale, din evul mediu până după cel de-al doilea război mondial”, – stabilită printr-un acord interacademic.

Programul complet al călătoriei de documentare, perfectat în linii mari încă anterior, a fost definitivat chiar în prima zi a sejurului, la Institutul de Arheologie din Sofia, împreună cu acela al colegelor bucureștene Elena Busuioc și Catriel Domăneanțu, astfel că, după o primă luare de contact cu ambianța capitalei Bulgariei și după discuții instructive cu dr. Peio Gatev, m-am deplasat a doua zi cu avionul la Varna, iar de aici cu trenul spre Șumen, Pliska, Veliko Tirnovo, Stara Zagora, Plovdiv și apoi, din nou, spre Sofia. Pentru orașele provinciale mi-am rezervat câte două sau trei zile, iar pentru Sofia o săptămână, timp desigur, de cele mai multe ori, insuficient pentru investigarea amănunțită a colecțiilor muzeelor, pentru vizitarea monumentelor medievale și pentru schimbările de opinii cu colegii bulgari. Incluziunea în program a unui număr destul de mare de centre muzeale și de monumente a oferit totuși prilejul de a dobîndi o imagine de ansamblu asupra colecțiilor muzeelor și a disponibilităților științifice ale specialiștilor cu care am intrat în contact.

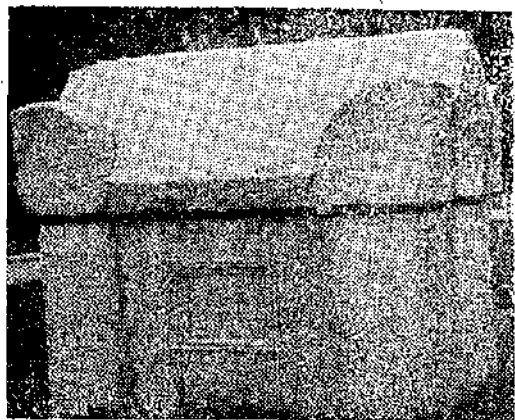
La Varna, în afara vizitării vestigiilor anticului Odessos (fig. 1), întemeiat de grecii milesieni, am putut lucra cu multă eficiență în depozitele Muzeului de Istorie și Artă, unde am desenat și fișat diverse materiale arheologice inedite – indeosebi arme și piese de cult – cu analogii apropiate în Imperiul bizantin și în regiunile românești. Discuțiile cu dr. Dimităr Dimitrov și dr. Alexander Kuzev au vizat sfera contactelor medievale româno-bulgare, atribuirea etnică a unor complexe arheologice din ținuturile de la Dunărea de Jos, căile pătrunderii protobulgarilor spre Peninsula Balcanică, datarea valurilor de pământ și piatră din Dobrogea etc.

Grație amabilității conducerii Filialei din Șumen a Institutului de Arheologie, mi s-a oferit posibilitatea de a vedea renumitele monumente de la Madara și Pliska, însoțit de dr. Pavel Gheorghiev, ale cărui explicații competente mi-au fost de real folos. La Madara, pe lângă faimosul călăreț sculptat

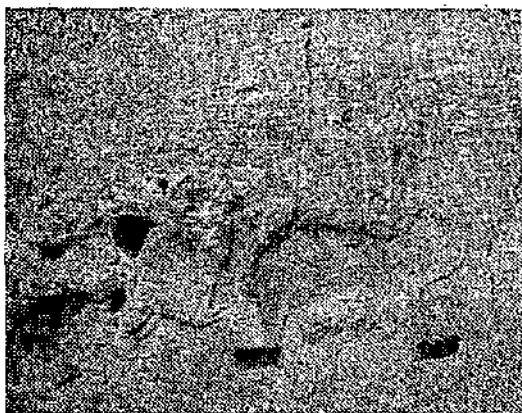
pe un perete abrupt de stîncă (fig. 2), am vizitat ruinele complexelor monahale din a doua jumătate a mileniului I, în timp ce orele petrecute la Pliska au fost utilizate spre a examina centurile fortificate și reședințele hanilor care au consolidat primul stat bulgar. Influența revigoratoare a Bizanțului este vizibilă atât în ansamblurile arhitecturale (fig. 5), cât și în inventarul complexelor de locuire, conservate într-un mic muzeu local.

Vizitarea Preslavului, capitală a primului țarat bulgar după creștinare, mi-a fost, de asemenea, extrem de profitabilă pentru înțelegerea evoluției civilizației bulgare în epoca de mare prosperitate de la sfîrșitul mileniului I. Ca și la Pliska, am putut admira aici grija deosebită pentru punerea în valoare muzeistică și pentru includerea într-un larg circuit turistic a vestigiilor cu rezonanță pentru istoria țării (fig. 3–4). În micul dar modernul muzeu din Preslav am avut ocazia să desenez piese încă nepublicate în literatura de specialitate și să studiez în bibliotecă. Asupra unor aspecte legate de istoria vechilor capitale de la Pliska și Preslav, m-am întreținut cu colegii de la Filiala din Șumen a Institutului de Arheologie, dr. Totiu Totev, dr. Rașo Rașev, dr. Pavel Gheorghiev și dr. Ivan Iordanov. Muzeul de Istorie, cu numeroase exponate din cetatea medievală din marginea orașului, a constituit o altă țintă a escalii de la Șumen.

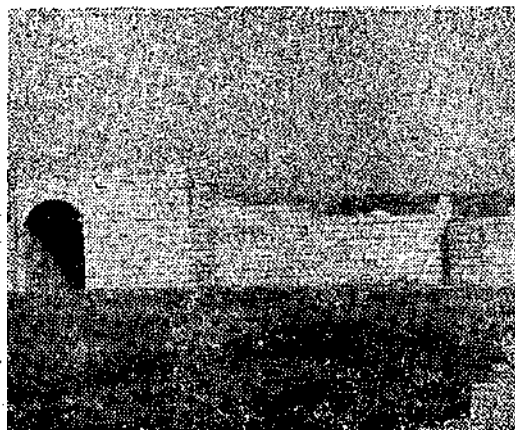
Următoarea etapă a călătoriei de documentare a reprezentat-o Veliko Tirnovo, capitala statului Asăneștilor, unde, pentru început, am lucrat la Muzeul orășenesc – în care am fost ghidat de Atanas Pisarev – și la Filiala Institutului de Arheologie. A urmat apoi vizitarea impresionantelor vestigii de la „Țareveț” (fig. 6), unde am beneficiat de explicațiile documentate și nuanțate – greu de șters din memorie – ale cercetătoarei Zlatka Ghenova. Am reținut interesul cu totul aparte al factorilor competenți pentru conservarea și restaurarea cetății, bisericilor și palatelor suveranilor Asănești, la care continuă să se lucreze cu cea mai mare grijă. Prezența la Tirnovo a fost folosită și pentru a mă informa de la dr. Atanas Popov și dr. Iordan Aleksiev în legătură cu rezultatele săpăturilor recente de la „Țareveț”, „Trapezița” și „Marea Lavră” și cu valorificarea lor pe plan publicistic, ca și pentru a mă edifica, cu concursul Zlatkai Ghenova, asupra stadiului cercetărilor din Bulgaria privind perioada stăpînirii otomane. Am dedus că acestei epoci nu i s-a acordat pînă în prezent o atenție adecvată, fapt confirmat ulterior prin vizitarea unor obiective arheologice, în care vestigiile corespunzătoare ocu-

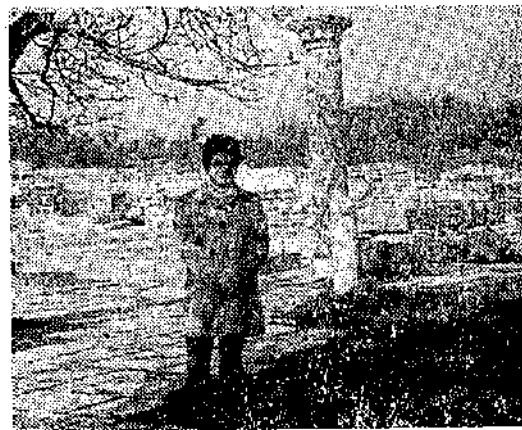
1

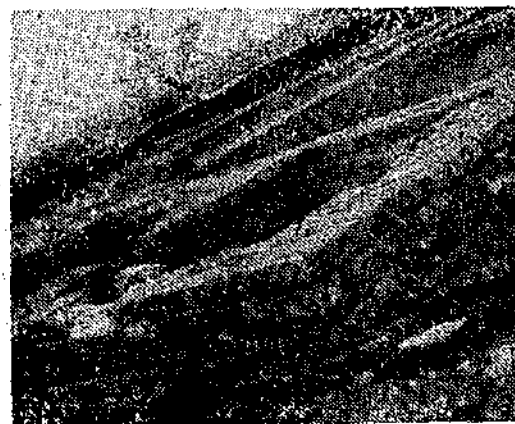
2

3

4

5

6

Importante obiective arheologice din Bulgaria : 1, Varna ; 2, Madara ; 3—4, Preslav ; 5, Pliska ; 6, Veliko Tîrnovo.

pașii turcești erau aproape total ignorate. Nici la Tîrnovo și nici în alte muzee din Bulgaria nu am remarcat consemnarea aportului real al vlahilor balcanici la înălțurarea stăpînirii bizantine și la întemeierea celui de-al doilea țarat. De asemenea, nîcîieri în așezîmintele muzeale nu am observat vreo mențiune asupra originii romînești a dinastiei Asăneștilor. În aceste privințe, literatura istorică bulgară recentă se situează pe poziții similare.

La Stara Zagora am avut ocazia să fiu martor la săpăturile de salvare întreprinse în zona centrală a orașului — vechea Beroe — unde colegul Krasimir Kalcev mi-a prezentat succesiunea depunerilor arheologice și un bogat lot de ceramică și de obiecte din metal, piatră și sticlă. M-am putut edifica asupra marilor diferențieri existente în evul mediu între materialele arheologice, de pe cei doi versanți ai Balcanilor, datorate deosebirilor etnice și politice: la nord de lanțul montan predomina populația slavo-bulgară, aflată sub stăpînirea țaratului bulgar, iar la sud cea grecească, supusă autorității Imperiului bizantin. Discuțiile purtate la Muzeul orașului cu Dimităr Iankov au contribuit la clarificarea unor probleme privind circulația anumitor obiecte de origine bizantină în regiunile necontrolate politic de administrația constantinopolitană.

Mai puțin fructuos s-a dovedit sejurul la Plovdiv, programat nelușpirat în zilele de 7 și 8 noiembrie, avînd în R. P. Bulgară statutul de sărbătoare națională. În lipsa posibilității de a mă întîlni cu specialiștii de la muzeu, m-am mulțumit cu vizitarea sa și a vestigiilor tracice, grecești, romane și turcești ale vechilor Pulpudeva, Philippopolis, Trimontium și Philibe, ca și a orașului modern, care, cu rămășițele sale de arhitectură orientală, deține o individualitate distinctă.

Reîntors la Sofia, m-am preocupat de fișarea și desenarea unor materiale arheologice din secolele IX—XIV, păstrate în colecțiile Muzeului Național de Istorie și ale Institutului de Arheologie, paralel cu studiul în biblioteca Institutului și cu schimbul de opinii pe teme profesionale cu cîțiva arheologi și istorici de prestigiu: dr. Liudmila Donceva-Petkova, dr. Gheorgana Kabakchieva, dr. Margareta Vavrînova, dr. Ivan Božilov etc.

Ca orice deplasare de documentare științifică în țările învecinate, cea din Bulgaria mi-a fost de mare utilitate pentru înțelegerea unor probleme privind civilizația balcanică, relațiile româno-bulgare și circumserierea fenomenelor istorice romînești într-un cadru mai larg, continental.

VICTOR SPINEI